

AURKIBIDEA

	orrialdea
1. Sarrera	3
2. Weber-en planteamendua	4
3. Nisbet-en planteamendua	6
4. Boterearen beste definizio batzuk	9
4.1. Foucault-en planteamendua	9
5. Azkenik	11
6. Bibliografia	12

SARRERA

Hiztegian horrela definitzen dira boterea eta autoritatea:

Boterea: zerbaiteko ahala, indarra edo eskua; agintaritza, herri bateko gobernuak; eraturako edozein autoritate.

Autoritatea: agintzeko eta obeditua izateko eskubide eta boterea; norbaiti gai batean aitortzen zaion sinesgarritasuna¹.

Boterea zein autoritateaz hitz egiten denean –bien artean desberdintasun gutxi eginez–, normalean Estatua, erakunde baten *aparatoa*, agindua, zigorra... bezalako kontzeptuekin erlazionatzen dira. Esan dezakegu nahiko irakurketa sinplista egiten dela, nahiko kutsu negatiboa emanaz. Boterea *hor goian* dagoen zerbait bezala ulertzen da, normalean inposizioa dakarrena.

Boterearen irakurketa hau gaur egungo gizarte zientzietan baieztatu dezakegu gaituz dagoela. XX. mende hasieran Max Weberrek irauli egin zuen boterea eta agintea berdintzen zituen planteamendu klasikoa, eta honen ondorioz autore ugari sakondu dute gai konplexu honetan.

Orokorrean, boterea norbaitek bere asmoak aurrera eramateko duen ahalmen bezala definitu dezakegu. Boterea, horrela, harreman bat da, non kokapen desberdinak baitaude: bata, agintzen duenarena eta, bestea, obeditzen duenarena. Ildo honetan, Weberrentzat boterea norberaren borondatea inposatzeko probabilitatea da, edozein delarik aipaturako borondatearen oinarria.

Hala ere, azterketak ugariak izan dira boterearen inguruan. Hauetako batzuk oso planteamendu berritzaileak jarri dituzte mahai gainean. Planteamendu iraultzaile honetan Foucault autore frantziarra aipatu dezakegu. Honentzat boterea *egoera estrategiko konplexua* da, kontuan izanez botere harremanak orokorrak direla –gizartearen alor guztietan dagoela boterea– eta, finean, boterea egiten den zerbait dela.

¹ Harluxet Hiztegi Entziklopedikoa, Donostia, 1998

WEBERen PLANTEAMENDUA

Max Weberrek, aipatu dugun bezala, botereari buruz Soziologian egiten zen azterketa erabat irauli zuen. Weberrek botereak legitimazioa behar zuela azpimarratu zuen eta, beraz, herria edo masari ematen zion garrantzia: gehiengoak onartzen du boterea, legitimatu egiten du (legitimazio honen ezean ezinezkoa izango bailitzateke boterearen egitura modu egonkorrean mantentzea). Azterketa honetan, era berean, botere eta autoritate kontzeptuak desberdindu zituen, dominazioarena sortuz. Dominazioa botereak beharrezkoa duen legitimazio hori lortzeko prozesua da, prozesu honen bidez bihurtzen delarik boterea autoritate. Autoritatea, horrela, botere legitimoa (eta beraz eraginkorra) da.

Boterea ⇒ Dominazioaz ⇒ Autoritatea
(Legitimazioa)

Legitimazioa edo zilegitasunaren ideia honetan, era berean, Weberrek azpimarratzen du ez dela ulertu behar boterearekiko adostasun bezala soilik (zilegitasunaren onarpen bezala); gerta daiteke interes, oportunismo edo bestelako arrazoien eraginez gauzatzea dominazio prozesua, nahiz eta autoritate horrekin ados ez egon. Honek, hala eta guztiz ere, ez du adierazten dominazio hori sendoagoa edota ahulagoa izango denik.

Legitimazioak hiru iturburu izan ditzake –arrazionala, tradizionala eta karismatikoa– eta, hauen arabera, hiru dominazio mota eraikitzen ditu Weberrek (azterketarako tipo idealak sortuz):

Dominazio legala: Dominazio honek iturburu arrazionala du, legeek arautzen dute dominazioa eta herritar guztiek onartu behar dituzte. Dominazio honen eredu garbiena dominazio burokratiko da (nahiz eta Weberrek dioen ezinezkoa dela burokrazian soilik oinarritutako dominazio eredua). Beste adibide batzuk Zuzenbide-Estatu modernoa, enpresa kapitalista, etab. dira, beti kontuan izanez tipo idealak direla eta, hortaz, errealitatean ez direla modu garbi batean ematen. Adibidez, gaur egun estatu *demokratiko* ulertzen dugun

antolaketa honetan, dominazio legal-arrazionala nagusi bada ere, ordezkari politikoan aukeraketan eragin handia du karismak, beste zenbait erakundetan tradizioak...

Dominazio tradizionala: Tradizioz, *beti horrela izan delako*, ematen den menerapena. Eredurik garbiena patriarkalismoa da, banaketa argia dagoelarik agintaria eta obeditzen dutenen artean (baina, aldi berean, obeditzen dutenek fideltasun handia gordetzen dute agintariarekiko). Bi patriarkalismo mota bereizten ditu Weberrek: Batetik, eredu purua, hein handi batean feudalismoarekin zein despotismoarekin alderatu dezakeguna. Eta bestetik, dominazio gremiala deitzen duena (hau aurrekoaren antzekoa da, baina maila txikiagoan). Nazio-estatuaren aurreko antolaketa eredu tradizionala gailentzen da. Menerapen honen beste adibide bat gerontokrazia da, gizatalde bateko zaharrenek gidatzen dutenean prozesua.

Dominazio karismatikoa: Lider jakin batek dituen ezaugarrien eraginez gainontzekoak dominatzen dituenen. Dominatuak hurbilpen psikologiko, erakarpen... bat sentitzen du liderrarekiko. Autoritate karismatikoa, hortaz, liderrarenganako sinesmen nahiz errekonozimenduan oinarritzen da. Honen adibide bezala, Hitler aipatu dezakegu, masa alemaniarraren sektore handietan izugarritzko erakarpena, debozioa sortu baitzuen.

Karismaren oinarria, hala ere, oso difusoa da, existitzen den zerbait da baina zehazki definitzen oso zaila eta aldakorra kasuen arabera. Era berean, karisma prozesu bat da (dominazioa bera bezala) eta, beraz, desagertzen dena. Gerta daiteke menerapen karismatiko hori ongi oinarritua edo hedatua egotea eta, ondorioz, denborarekin eraldatzea. Baina baita ere, besterik gabe, denborarekin karisma horrek indarra galtzea besterik gabe.

NISBETen PLANTEAMENDUA

Nisbetek autoritatearen sorburuak eta bere tipologia bat ezarri zuen. Bere ustez, pertsona orok obeditzen du gizartearen autoritatea. Ez da arau, sinbolo, etab.ak onartu gabe bizitzerik. Honek ez du esan nahi inork ez duela, adibidez, Estatuaren aurka egiten, agian norbait iritsiko da Estatuarekiko guztiz desobedientea izatera, baina obedientzia bat izango du bera mugitzen den gizataldean (finean, gizarte txiki baten antzera funtzionatu dezakeena). Gainera, gehiengoaren arau guztiei muzin egiterik ba al dago? Adibidez, posible izango litzateke bakoitzak kotxea hartu eta nahiko lukeen aldetik nahiz lekutik gidatzea? Argi dago ezetz. Beraz, esan bezala, gizaki guztiok onartzen dugu gutxieneko autoritate bat. Honek, noski, ez du esan nahi gizakiak berezkoa duenik antolaketa autoritario hertsia bat.

Honekin batera, autoritate gehienak ez dira indarrean soilik oinarritzen. Ezinezkoa da gizarte antolaketa oso bat indarrean soilik oinarritzea. Nisbetentzat autoritate eredu jakin batzuei egiten zaion obedientzia bebesaren truke ematen da. Era berean, onarpena kontuan hartu beharreko elementua da.

Bestalde, autoritateari emandako obedientzian garrantzitsuak dira gizarte rolak. Rol bakoitzak berarekin dakar zenbait arauetako errespetua: punki bat ez da igandean elizara joango, ezker abertzaleko militante batek ezingo du ostiraletako enkarteladara falta, orfeoiko zuzendariak badaki nola joan beharko duen jantzita, etab.

Nisbetek, aipatu bezala, aurreko ideietan oinarrituz autoritateen tipologia bat sortu zuen, lau autoritate eredu azalduz, bakoitzean bi kontrajarriz:

a) *Autoritate informala*; taldea geroz eta txikiagoa izan orduan eta errazagoa da autoritate informaleko formak aurkitzea. Beraz, gizarte handiek formaltasuneranzko joera dute. Eredu informala ia araurik ez izateaz ezaugarritzen denez, oso arrunta da obedientzia inkontzienteki ematea. Honen adibide izan daitezke koadrilla barneko harremanak: beti berdinek erabakitzen

dute ostiral gaueko plana, nahiz eta hori inon idatzia ez egon. *Autoritate formalari* dagokionez, honetan arauak argiak, sistematikoak... dira, normalean idatzita daudenak. Jarraitu beharreko pauso guztiak aurretik zehaztuak daude. Honen adibide dugu udaltzainaren autoritatea.

b) *Autoritate tradizionala* iraganean bezala jarduten jarraitzean oinarritzen da, tradizioan. Eta honetarako ematen den arrazoia *beti horrela izan delako* denean. Adibidez, gazteak gabon gauean ez duenean aitona-amonen etxera joan nahi eta gurasoek behartu egiten dutenean. *Autoritate arrazionala*, berriz, ematen da autoritate hori ezarri denean egoeraren beharrak aztertu ondoren, hau da, kalkulu arrazional bat egin eta gero. Burokrazia hartzen da honen argibiderik garbiena bezala (nahiz eta gaur egun argi dagoen burokraziak arazoak konpondu baino beste berri batzuk sortzen dituela).

c) *Autoritate pertsonalak* erlazioa du familia, erlijioa edota etnia bezalako instituzioekin. Gizabanakoaren talde pertsonalak soilik du eragina bere gain. Ondorioz, garrantzi handia hartzen du autoritate honetan gizatalde horretako kideak direnen arteko elkartasunak, korporatibismoak. *Lurraldeari loturiko autoritateak*, aldiz, gizatalde horren ezaugarriak bizi den lurraldetik eratortzen direnean ematen da, hots, komunitatea Estatu edo nazioa direnean. Honetan gizabanakoak indarra hartzen du kolektiboaren gainetik.

d) *Autoritate mugatua* hiru kasutan ematen da: autoritatea elkarte jakin batera mugatzen denean; harreman zehatz bati mugatzen denean; eta funtzio zehatz bat duenean. Beraz, gizabanakoaren alor jakin bati lotuta ematen da –ez bere bizitzaren alor guztietan–. *Autoritate osoa*, aldiz, gizabanakoak berau ekidin ezin duenean ematen da, eta bere bizitzaren alor guztietara iristen saiatzen denean. Eredu honetan sar daiteke edozein Estatu moderno (bai *totalitarioak*, baita *demokratikoak* ere).

Behin tipologia hau azalduta, Nisbetek autoritatea, boterea eta legitimitatearen kontzeptuak aztertu egiten ditu. Horrela, autoritate bat legitimoa da *humanoa* bada, hau da, eragiten dien gizakientzat justua bada –eta beraz ekitatiboa gizabanako desberdinen artean-. Bere legitimitatea zalantzan jartzen

hasiko da jendarte horretarako balio ez duela uste denean, bere funtzioa betetzen ez duela sentitzen denean.

Botereak, berriz, ez dauka legitimitaterik. Boterea autoritatea eta antolaketaren arteko zerbait da. Baina ez da indarrarekin nahasi behar, indarra erabiltzen ez duten botere adierazpideak ere baitaude (desobedientzia ez bortitzaren bidetik jardundako mugimenduak, adibidez), nahiz eta askotan loturik ere badago (botere militarra, indarra erabiltzen duten *boterearen aurkako* mugimenduak...). Boterearen ezaugarri garrantzitsu bat da aldaketak bultzatzen dituela; boterearen bidez (*kontraboterea* bezala ulertzen duguna ere kontuan harturik) aldaketak bultzatu daitezkeela gizartean, indarrean dagoen autoritatearekin hautsiz eta eraldatuz.

Ondorioz, Nisbetek planteatzen du autoritatea egonkortasunari dagokiola eta boterea, aldiz, aldaketari: *“Mientras la autoridad constituye la misma esencia de todo lo fijo y persistente en la cultura y la sociedad, el poder, del tipo que sea, es un elemento muy corriente del cambio”*².

² NISBET, R.A., *Introducción a la Sociología. El vínculo social*, “Autoridad social” kapitulua, 42. orr

BOTEREAREN BESTE DEFINIZIO BATZUK

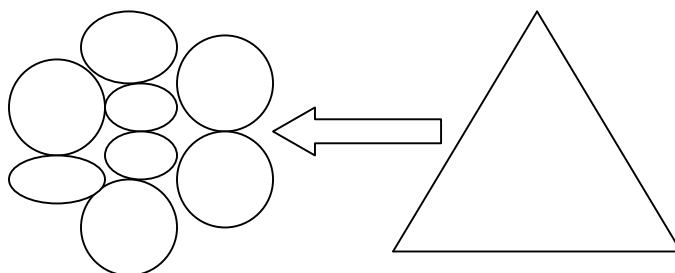
Teoria funtzionalistan boterea errealitate ekitatibo, berdintzaile... bezala ikusten dute, ez dago gatazkarik botere kontuetan, baizik eta *komunitatearen lorpen* bezala definitzen dute. Ikuspuntu honekin gatazka soziala desagertzen da; ondorioztatu dezakegu planteamendu honek ideologikoki erlazio handia duela demokrazia liberalaren aldeko jarrerekin. Honi kontrajarriz, aldiz, **gatazkaren teoria** dago, zeinentzat garrantzitsuena da boterea gaizki banaturik dagoela: batzuk badute eta beste batzuek, ordea, ez. Honen barnean ikuspuntu desberdinak badaude ere, teoria hau ezkerreko ideologietatik uler daiteke hobeto.

Bi teoria hauek neurri bateko dialektika bat sortzen dute beraien artean (eskubia-ekerra). Hala ere, ikuspuntu zein teoriak ugariak dira. Baina oinarri guztiak zalantzan jarri eta gai honen planteamenduan berrikuntza handia Foucaulten eskutik eman da.

Foucault-en planteamendua

Michel Foucault frantziarra estrukturalismoan kokatzen dute zenbaitzuk eta ideologikoki argi eta garbi ezkerrekoa da. Bere ustez, lanaren hasieran aipatu bezala, boterea kokapen-egoera estrategiko konplexu bati ematen zaion izena da. Foucaultentzat botereari beti kutsu negatiboa ematen zaio: zigorra, agindua, errepresioa, biolentzia... Planteamendu hau sinplizatzen jotzen du, botereak soilik *ezetza* adieraziko balu, ez litzaiokeelako obedituko. Bere aburuz, botereak sortu ere egiten du (diskurtsoak, atsegina, plazerra...), beraz, *sare produktiboa* dela esan daiteke, gizartearen egituraren sartzen dena. Hemen Foucaulten planteamenduan garrantzia handia duen ideia azpimarratu beharra dago: berarentzat oso arriskutsua da menperatzaile/menperatu dikotomiara murriztea boterearen konplexutasuna; boterea edonon dago. Honek, hala ere, ez du funtzionalisten planteamendu idiliko horrekin zerikusirik. Boterea erabilia da, botere harremanen bitartez, baina zigorra baino gehiago kontrola (eta formarik gorenena, auto-kontrola) erabiliz.

Aurreko ideiara itzuliz, boterea sare sozial osoan hedaturik dago, ez dago elite batzuen esku (ez dago inoren esku). Horrela, boterearen azterketak nahita ez konplexua izan behar du, ezkerreko mugimenduetako zenbait kontzeptu tradizional –boterea eskuratzea, klase zuzentzailea, menerapena...– baliogabeak direlarik azterketa honetarako. Bestalde, boterea edukitzen den zerbait ez denez, erabiltzen dena baizik, norabide batean ala bestean erabil daiteke. Lehia hau botere zehatz bakoitzaren inguruan ematen da (irakasle lanpostu bat, gobernu buruzagitza bat...); botere zehatz hauek sortzen dutelarik sare soziala. Horrela, gizartearen piramide itxura bezalako ideiak alboratu behar dira Foucaulten ustez, honen ordez segmentuz osaturiko espazio bat irudikatuz:

Estatuak ez du botererik, aipatu dugun bezala, baizik eta bere eragina botere autonomo txiki horien ondorio da. Horrela, Foucaultek dio boterea aztertzerakoan egunerokoan ematen diren botere harremanetatik hasi beharra dagoela. Boterea, maiuskulaz, ikustezina da. Egoera aldatzeko, beraz, botere harreman txiki horietatik abiatu beharra dagoela ondorioztatu dezakegu.

Bestalde, aurrean zerbait aipatu bada ere, botere mekaniken garapenaren ideia ere planteatzen du. Honela, kontrola zigorra baino eraginkorragoa suertatzen da, botere kokapen pribilegiatu bat bilatzerakoan. Kontrolaren sofistikazioa aztertu zuen Foucaultek, eta panoptikoaren ideia planteatu. Panoptikoa espetxe eredu bat da, non dorre batetatik zelda bakoitza ikusi daitekeen, hauek sabairik ez dutelako. Honek erabateko kontrola sinbolizatzen du. Hau eguneroko bizitzan ematen da, auto-kontrolaren formarekin.

Hala ere, eskema honek ez du esan nahi erresistentziarik ez dagoenik. Guztiz kontra, ez da erresistentziarik gabeko botere harremanik Foucaultentzat. Erresistentzia botere harreman horren beraren parte da. Ezinezkoa da *boteretik kanpo* egotea.

AZKENIK

Bukatzeko, lan honetan boterea zein autoritatearen oinarrizko kontzeptuak zein tipologiak aipatu dira Weber eta Nisbet autoreen lanetan zentratuz. Ondoren, Foucaulten planteamendua azaldu da ginetik, hau oso konplexua baita, baina oso berritzailea eta erakargarria hein handi batean. Beraz, Soziologian boterearen inguruko hausnarketa oinarrizko ideiak zein kontzeptuak hedatu dituzten autoreak zein hausnarketa berritzaileak bateratu nahi izan dira lan honetan.

BIBLIOGRAFIA

⇒FOUCAULT, Michel, *Microfísica del poder*

⇒NISBET, R.A., *Introducción a la Sociología. El vínculo social*, “Autoridad social”

⇒WEBER, Max, *Economía y sociedad*, “Los tipos de dominación legítima”